

Asia: VN/9365/2025

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko teillä lausuttavaa esityksestä yleisesti?

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/9365/2025

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia.

”Työnhakuun, työnhakijan palveluprosessiin sekä työnhakua ja työllistymistä tukeviin palveluihin liittyviä työttömyysturvaseuraamuksia muutettaisiin. Nykyisin seuraamukset ankaroituvat neliportaisesti työnhakijan laiminlyöntien toistuessa, eikä ensimmäinen laiminlyönti johda työttömyysturva-oikeuden menettämiseen. Jatkossa ensimmäisestä laiminlyönnistä asetettaisiin seitsemän kalenteripäivää kestävä korvaukseton määräaika. Laiminlyöntien toistuessa työnhakija menettäisi oikeutensa työttömyysetuuteen toistaiseksi, kun nykyisin vastaava seuraamus asetetaan vasta laiminlyöntien toistuessa neljännen kerran vuoden kuluessa. Etuusoikeuden palauttamista sen lakkauttamisen jälkeen helpotettaisiin.

Käytännössä muutokset merkitsisivät säännösten muuttamista lähelle sitä, millaisia ne olivat ennen toukokuussa 2022 voimaan tulleita työttömyysturvalain muutoksia. Korvauksettomat määräajat ja työssäolovelvoite olisivat kuitenkin edelleen tätä lievempiä.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää ja yksinkertaistaa työttömyysturvaseuraamuksia ja vahvistaa ohjaavalla vaikutuksella työnhakijoiden työnhakua, osallistumista heille järjestettävään palveluprosessiin sekä osallistumista työnhakua ja työllistymisen edistämistä tukeviin muihin

palveluihin. Uudistus on osa pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaisen kannustavamman ja velvoittavamman sosiaaliturvan uudistamisen kokonaisuutta.

Esityksen arvioidaan vähentävän julkiselle taloudelle aiheutuvia sosiaaliturvamenoja noin 14,9 miljoonalla eurolla vuodessa. Lisäksi esityksen arvioidaan vahvistavan työllisyyttä noin 700 työllisellä. Työllisyysvaikutus vähentäisi julkisen talouden vuotuisia menoja arviolta noin 16,8 miljoonalla eurolla.”

Hallituksen esitys voi vaarantaa yhteiskuntarauhaa

Työttömien Keskusjärjestö vastustaa lakiesitystä. Tämän esityksen arvioidut työllisyysvaikutukset (700 htv) ovat mitättömät suhteessa niihin inhimillisiin ongelmiin, jota esitys tulee aiheuttamaan.

Ensimmäinen virhe johtaisi esityksessä nykyisen varoituksen sijaan jo 7 päivän korvauksettomaan aikaan. Tämä ensimmäinen laiminlyönti lisää työttömien taloudellista taakkaa ja esimerkiksi pienituloisille työttömille tämä aiheuttaisi myös toimeentulotuessa 20 % aleneman. Toinen virhe aiheuttaisi jo 40 % aleneman toimeentulotukeen, koska työtön ei päästä siitä, saako hän täytettyä 6 viikon työssäoloehdon. Palkkatuettu työ ei kerrytä työssäoloehtoa, joten työ on hankittava avoimilta markkinoilta (tai kuntalisällä, jota harvoin on saatavilla). Viranomaisilla ei olisi näin ollen keinoja auttaa työttömiä esimerkiksi aktiivisella työvoimapolitiikalla täyttämään työssäoloehtoa, jotta työtön pääsisi takaisin perusturvalle.

Hahmottuva tilanne on jo niin tukala työttömille, että tämä esitys voi jopa vaikuttaa yhteiskuntarauhaan negatiivisesti. Nyt jo Kelan toimipisteissä asiakaspalvelijat saavat päivittäin uhkauksia toteuttaessaan hallituksen kiristyvää sosiaaliturvapolitiikkaa. <https://yle.fi/a/74-20166140> Kela on lainvastaisesti suojannut asiakaspalvelijoiden turvallisuutta toteuttamalla palvelua niin, ettei käsittelijän nimitiedot näy päätöksissä. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000011270425.html> Hallitus vaarantaa näin ankarilla päätöksillä myös virkailijoiden mielenterveyttä ja fyysistä koskemattomuutta.

On tärkeää huomioida tässä yhteydessä, että hallitus on ohjaamassa toimeentulotuen asiakkaita ensisijaisten etuuksien piiriin. Jatkossa myös osa-aikatyötä tekevät veloitetaan hakemaan laajalla työnhakuvelvoitteella. Osa-aikatyön tekeminen voi liittyä osa-työkykyisyyteen, omaishoitoon tai muuhun perusteltuun elämäntilanteeseen liittyvään syyhyyn. Nämä laajemmat velvoitteet ennakoivat, että yhä laajempi joukko työttömiä joutuisi jatkossa myös (esim. väärinkäsityksien tai sairauden aiheuttaman tilanteen johdosta) alemman toimeentulotuen piiriin mahdollisten laiminlyöntien johdosta.

Kuinka suuri joukko menettäisi työttömyysturvan pelkän väärinymmärryksen vuoksi?

Hallituksen esityksessä on vertailtu työnhaun velvoitteiden laiminlyönnin määrää vuosille 2018, 2019 sekä 2023. 1. laiminlyönnistä vuodelle 2023 ei ole virallista tietoa, koska 1. laiminlyönnistä ei ole seurannut korvauksetonta aikaa. 1. laiminlyönnin määrä on arvioitu mahdollisimman alakanttiin, koska se on jopa alempi (28 000), kuin 2. laiminlyöntien määrä (28 042). On huomioitava myös, että vuosien 2018 ja 2019 työttömyys oli jonkin verran alemmalla yleistrendillä, jos lukemia verrataan vuoteen 2023.

Materiaalista on kuitenkin pääteltävissä, että varoitus on auttanut vähentämään työttömien korvauksettomia aikoja, koska vuosien 2018 (33 602) ja 2019 (36 617) korvauksettomien laiminlyöntien määrä on korkeampi, mitä vuoden 2023 korvauksettomien aikojen laiminlyönnin määrä (28 042). Koska vuonna 2023 työttömyys oli keskimäärin korkeampaa kuin vuosina 2018 ja 2019, ei olisi mitenkään mahdotonta, että 1. laiminlyöntien määrä olisi jopa korkeampi kuin vuonna 2019. Toisaalta vuonna 2019 työttömyys oli hiukan alemmalla yleistrendillä kuin vuonna 2018, vaikka laiminlyöntien määrä oli vuonna 2019 korkeampi.

Tästä yllä olevasta voi päätellä, että vuositasolla 1. laiminlyöntien määrä vuonna 2023 voi uskottavasti liikkua 4000 – 10 000 välillä. Eli ensimmäisestä varoituksesta työttömät ovat hyötyneet 4000 – 10 000 kertaa (tämä voi olla myös työttömien lukumäärä). Varoitus on auttanut heitä siis korjaamaan toimintaansa, eikä heidän taloutensa ole vaarantunut. Vuonna 2023 3. laiminlyöntien määrä 12 783, mikä on suurin piirtein samalla tasolla kuin vuosien 2018 (11 974) ja 2019 (14 998) laiminlyöntien määrät. Tästä voisi tehdä sellaisenkin päätelmän, että näihin joukkoihin korvauksettomatkiaan ajankohdat eivät hirveästi vaikuta käyttäytymiseen. 4. laiminlyöntien määrä vuonna 2023 oli 8 389. Eli alenemaa laiminlyöntien määrässä oli kuitenkin jonkin verran.

Luvut eivät kerro, mistä syystä työttömät laiminlyövät tapaamisia. Hallituksen esityksessä oli huomio, että nuoriin nämä työvoimapolitiittiset toimenpiteet kohdistuvat suhteessa useammin: ”Tässä merkityksellisistä työvoimapolitiittisista lausunnoista 55 prosenttia on vuosina 2018–2024 annettu alle 35-vuotiaille, eli vaikutukset painottuvat nuorempiin ikäryhmiin. Tämä saattaa johtua ainakin osittain siitä, että nuoremmille työnhakijoille saatetaan tarjota jossain määrin muita työnhakijoita enemmän palveluja. Tällöin on luonnollista, että myös laiminlyöntejä tapahtuisi enemmän.” Muita syitä voivat olla esimerkiksi, että nuoret eivät ole vielä itsenäistyneet, he opettelevat käyttämään järjestelmää ensimmäistä kertaa tai esimerkiksi saavat virheellistä tietoa virkailijoilta, ja luottavat siihen enemmän kuin luettuun tekstiin. Tämän lisäksi tietysti on myös muita syitä mitkä kohdistuvat kaikkiin työttömiin mm. muut elämäntilanteeseen liittyvät tai terveydelliset syyt.

Se on selvää, että rahan menetys aiheuttaa inhimillistä kärsimystä ja sillä voi olla negatiivisia seurauksia. Hallituksen esityksessä tuodaan esiin myös tutkimuksia ankaran työvoimapolitiikan

muista kielteisistä seurauksista: ”Työttömyysturvaseuraamuksilla on havaittu olevan myös kielteisiä vaikutuksia. Työllisyyden ohella ne saattavat lisätä siirtymiä työvoiman ulkopuolelle (esimerkiksi Busk), heikentää tulevien työsuhteiden laatua ja pitkäaikaistyöttömien kohdalla jopa heikentää työllisyyttä. Työttömyysetuuden saaminen edellytyksenä olevien velvoitteiden laiminlyömisestä asetetut seuraamukset voivat lisätä myös omaisuusrikollisuutta ja mielenterveysongelmia.” s. 17.

Lopuksi

Tilastot eivät kerro kaikkea. Kun asiakas tekee inhimillisen virheen, omalla virkailijalla on ollut mahdollisuus tehdä korjaus. Virkailijoiden tapauskohtainen harkinta on tuonut työttömille luottamusta siihen, että työllistämismenot ovat auttamassa heitä, eikä käyttämisessä virheitä ja lätkimässä rangaistuksia pienimmistäkin asioista.

Työttömyys on jo itsessään todella kova rangaistus, joten sen lisäksi on kohtuutonta, että joutuu stressaamaan viranomaisista.

Työttömiä koskevia lakeja pitää korjailla ja parannella toimivimmiksi, mutta nyt kaavailtu uudistus on vain paluu huonompaan. Älkää korjatko sellaista, joka ei ole rikki. On paljon tärkeämpiä lakiuudistustarpeita, jotka oikeasti parantaisivat kansalaisten elämää, eikä silti maksaisi mitään. Etsikää niitä, antakaa työttömien jo olla. Nyt on syvä ja pitkä lama menossa, nyt pitää keskittyä työttömien hyvinvoinnin lisäämiseen eikä lisätä pahoinvointia yhtään enempää.

2. Onko teillä lausuttavaa säädösehdotuksesta ja sen perusteluista?

-

3. Onko teillä lausuttavaa esityksen vaikutusarvioista?

-

4. Tulisiko työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n soveltamisalaa laajentaa uusiin työnhakijaa etuuden saamisen edellytyksenä velvoittaviin toimiin? Mitä nämä toimet olisivat ja miksi velvoittavuutta tulisi laajentaa niihin? Jos mahdollista, esittäkää myös arvio mahdollisen laajennuksen vaikutuksista.

-

Haapakoski Jukka
Työttömien Keskusjärjestö ry

